

Research Paper

Analysis of the Academics' Participation in Arbaeen walking Pilgrimage and Policy Suggestions to Improve It

•Mohammad Reza Pouyafar¹, Mina Salehi²

1. Assistant Professor of Sociology, Amin Comprehensive Police University, Tehran, Iran.

2. Master of Social Science Research, Al-Zahra University, Tehran, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation: Pouyafar, M., Salehi, M. (2024). [Analysis of the Academics' Participation in Arbaeen walking Pilgrimage and Policy Suggestions to Improve It (Persian)]. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 14(50), 166-192. <https://doi.org/10.22034/sspp.2024.2031406.3657>

<https://doi.org/10.22034/sspp.2024.2031406.3657>

Received: 24 Feb 2023

Accepted: 13 Apr 2024

Available Online: 20 Jun 2024

Keywords:

Arbaeen hiking, pilgrimage, University students, Academic staffs, Cultural Planning

ABSTRACT

The current study has been done with the aim of analyzing the participation of university students and academic staffs in the Arbaeen walking pilgrimage and providing strategic suggestions its quality. The basis of the design of this study was the need to identify the needs and issues of university pilgrims along with their attitudes towards walking and their motivations in the form of a qualitative study. For this, a qualitative methodological framework was developed with the method of content analysis obtained from semi-structured interviews. Three types of interviews were designed and conducted with three different groups of students, professors and experts and researchers of Arbaeen. The findings of the research show that students and professors who come to this field with different spiritual motivations, the curiosity of the perception of attending Arbaeen and gaining rewards, are sometimes associated with the motivations of Shia identityism or the political motivation of expressing Shia power. They are sometimes active in the processions of the walking route in accommodation, nutrition, welfare, medical services, as well as supervision, coordination and counseling for the processions. Academicians, while approving the facilities provided by universities to reduce students' concerns about educational issues, absenteeism, and thesis defense, criticized the media's excessive publicity and assessed the nationalization of Arbaeen as incorrect and with negative consequences. At the same time, they emphasized the duties of the government in providing communication infrastructure, transportation, accommodation, feeding and facilitating consular affairs. Finally strategic suggestions were provided

* Corresponding Author:

Mohammad Reza Pouyafar

Address: Assistant Professor of Sociology, Amin Comprehensive Police University, Tehran, Iran.

E-mail: mrpouyafar@gmail.com

مقاله پژوهشی

تحلیل وضعیت و پیشنهادهای سیاستی برای ارتقای کیفی مشارکت دانشگاهیان در پیاده‌روی اربعین

* محمد رضا پویافر¹، مینا صالحی^۲

۱. استادیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

۲. کارشناس ارشد تحقیقات علوم اجتماعی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تحلیل وضعیت مشارکت دانشجویان و اساتید در پیاده‌روی اربعین و ارائه پیشنهادهای سیاستی در جهت ارتقای کیفی آن انجام شده و مبنای طراحی آن، ضرورت شناسایی نیازها و مسائل زائران دانشگاهی در کنار نگرش‌های آنان به پیاده‌روی و انگیزه‌های آنان در قالب مطالعه کیفی بوده است. برای این امر، یک چارچوب روش‌شناختی کیفی با روش تحلیل محتوای حاصل از مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌یافته، تدوین شد. سه نوع مصاحبه با سه گروه متمایز دانشجویان، اساتید و نیز کارشناسان و پژوهشگران حوزه اربعین طراحی و اجرا شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که دانشجویان و اساتید که با انگیزه‌های مختلف معنوی، کنجکاو و ادراک حضور در اربعین و کسب ثواب در این میدان حاضر می‌شوند، گاه با انگیزش‌های هویت‌گرایی شیعی یا انگیزه سیاسی ابراز قدرت شیعیان نیز در این مسیر قدم می‌گذارند. آن‌ها گاه در موکب‌های مسیر پیاده‌روی در خدمات اسکان، تغذیه، رفاهی، پزشکی و همچنین نظارت، هماهنگی و مشاوره برای موکب‌ها فعالیت دارند. دانشگاهیان ضمن تأیید تسهیلات دانشگاه‌ها برای کاهش دغدغه دانشجویان بابت مسائل آموزشی، غیبت کلاس‌ها و دفاع از پایان‌نامه، از تبلیغات بیش از حد رسانه‌ها انتقاد داشتند و دولتی‌شدن اربعین را نادرست و همراه با پیامدهای منفی ارزیابی کردند. درعین حال، بر وظایف دولت در فراهم کردن زیرساخت‌های ارتباطی، ایاب‌وذهاب، اسکان، تغذیه و تسهیل امور کنسولی تأکید داشتند. در نهایت، پیشنهادهایی راهبردی ارائه شده که عموماً متمرکز بر محورهایی است که متکی بر ظرفیت علمی و توانمندی دانشجویان و اساتید دانشگاه هستند و می‌توانند به شناخت بیشتر، آگاهی‌بخشی و کیفیت‌بخشی بیشتر حضور زائران دانشگاهی در پیاده‌روی اربعین کمک کنند.

تاریخ دریافت: ۵ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۵ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۳۱ خرداد ۱۴۰۲

کلیدواژه‌ها:

پیاده‌روی اربعین،
زیارت، دانشجویان،
اساتید، برنامه‌ریزی
فرهنگی

* نویسنده مسئول:

محمد رضا پویافر

نشانی: دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

رایانامه: mrpouyafar@gmail.com

مقدمه

کلان کشور در حوزه اربعین دچار برخی اشکالات اساسی در رویکردها و جهت‌گیری‌ها از جمله در جلب و ارتقای مشارکت مردمی است، سیاست‌گذاری معطوف به حوزه‌های نخبگانی، از جمله در ارتباط با دانشگاهیان، نیز دچار برخی خطاها ناشی از عدم شناخت جامعه هدف است. چرا که هنوز شناخت دقیق و عمیقی از گونه‌های مشارکت دانشگاهیان در پیاده‌روی اربعین و ابعاد مختلف آن وجود ندارد. حضور آن‌ها به‌عنوان زائر یا برای مشارکت در خدمات‌رسانی در موبک‌های مسیر پیاده‌روی در قالب «خیر دینی»، موضوعی است که در پژوهش‌های سیاستی انجام‌شده، کمتر مورد تمرکز و توجه ویژه قرار گرفته است. برای سیاست‌گذاری مطلوب در جهت کمک به ارتقای مشارکت تمامی دانشگاهیان اعم از دانشجویان و اساتید دانشگاه، لازم است ابتدا شناختی دقیق از نگرش آن‌ها به پیاده‌روی اربعین و حضور در آن به دست آید. این شناخت عمیق و دقیق گونه‌ها و الگوی مشارکت می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب باشد. بر همین اساس و صرف‌نظر از مطالعه کمی برای شناخت میزان حضور دانشجویان و اساتید در پیاده‌روی اربعین، لازم بود از رهگذر پژوهشی کیفی و جامع، ضمن شناخت الگوی مشارکت و گونه‌های مختلف ذهنیت و کنش آنان، مسیر حرکت به‌سوی ارتقای مشارکت اثربخش دانشگاهیان در یکی از بزرگ‌ترین گردهمایی‌های دینی و آیینی جهان ترسیم شود.

براساس آنچه اشاره شد، در این رویکرد سیاستی تلاش شده تا اولاً نوع مشارکت دانشجویان و اعضای هیئت علمی پژوهشی و آموزشی تمام‌وقت دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی رسمی کشور در گروه‌های مختلف در آیین پیاده‌روی اربعین از رهگذر یک پژوهش کیفی مطالعه شده و از رهگذر پاسخ به این پرسش

پس از سقوط صدام حسین در عراق، زیارت حرم امام حسین (ع) در روزهای منتهی به اربعین، با جمعیتی انبوه و فزاینده برگزار شده است. عراقیان که سال‌ها در محدودیت‌های شدید حکومت صدام، پنهانی و با دشواری‌های زیاد با پای پیاده به کربلا می‌رفتند، پس از سال ۲۰۰۳ توانستند آزادانه در میان فضای ایثارگرانه خدمت به زائران از تمامی مناطق شیعه‌نشین عراق به سمت کربلا طی طریق کنند. پس از آن، ایرانیان نیز که محدودیت‌های دوران صدام برای زیارت زائران سایر کشورها از عتبات عالیات مسیر زیارت حرم اهل‌بیت را برای آن‌ها بسیار سخت و شاید دست‌نیافتنی کرده بود، توانستند در تمام ایام سال و از جمله در ایام اربعین، به زیارت امام حسین (ع) بروند. از این رو، پیش و بیش از همه ایرانیان بودند که در احیای مجدد و باشکوه پیاده‌روی اربعین در کنار عراقیان قرار گرفتند و دومین جمعیت زائر در اربعین و البته همکار میزبانان عراقی در خدمت‌رسانی به زائران لقب گرفتند. در عین حال، در این دو دهه از زمان احیای مجدد پیاده‌روی زیارتی اربعین، بخش زیادی از زائران را جوانان و دانشجویان تشکیل داده‌اند. هرچند آمار دقیقی از میزان حضور زائران دانشجویی ایرانی در پیاده‌روی اربعین وجود ندارد، برخی پیمایش‌ها نشان‌دهنده نسبت بالای جوانان و تحصیل‌کردگان دانشگاهی در این آیین زیارتی است (پویافر، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸؛ پویافر ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰).

علاوه بر این، بخش مهمی از جمعیت مشارکت‌کنندگان در پیاده‌روی اربعین را استادان و پژوهشگران دانشگاهی تشکیل می‌دهند. اساتید و اعضای هیئت علمی مراکز آموزشی و پژوهشی کشور هر ساله در پیاده‌روی اربعین شرکت می‌کنند. اما همچنان که سیاست‌گذاری سطح

مبنی بر سکولاریزاسیون و کمرنگ‌شدن نقش دین در ساحت اجتماعی و زندگی روزمره، زیارت (به‌ویژه زیارت‌های پیاده) نه‌تنها رو به افول نبوده، بلکه در حال گسترش است. بر این اساس، واکاوی مفهوم زیارت، به‌عنوان یکی از مناسک دینی جمعی که دارای کارکردهای اجتماعی فراوانی است، جزئی جدانشدنی از مطالعات حوزه جامعه‌شناسی دین محسوب می‌شود.

زیارت سفری است به مکانی مشخص که به ملاقات با خدا یا شخصیتی آسمانی و الهی منجر می‌شود و بسته به جهان‌بینی و نظام اعتقادی شخص متفاوت است. عنصر اصلی در زیارت «حرکت» است؛ چراکه زیارت (به‌ویژه زیارت پیاده) مستلزم سفر و حرکت از مکانی به مکان دیگری است. مارگری (۲۰۰۸) بر وجه معنوی و دینی این حرکت بیشتر تأکید ورزیده و زیارت را سفری مبتنی بر انگیزه‌های دینی یا معنوی می‌داند که افراد یا گروه‌ها به این سفر می‌روند تا در مکانی مقدس و شفاعت‌بخش قرار بگیرند. چنین سفری جست‌وجوی ابژه‌ای مشخص و مقدس است با هدف رسیدن به منفعت یا سلامت جسمی، احساسی یا معنوی.

زیارت از منظر جامعه‌شناسی، کنشی معطوف به ارزش شناخته می‌شود که در آن، رسیدن به رستگاری و قرب خداوند مدنظر است و این هدف با توسل به اشخاص مقدس و محترم قابل وصول است. جانسن اعتقاد دارد زائران با احساسی از وفاداری به افراد مقدس، به زیارت‌گاه‌ها می‌روند. میرچا الیاده نیز زیارت را در نسبت با امر قدسی بررسی کرده است که در مقابل امر عرفی قرار می‌گیرد. او زیارت را کنشی تعریف کرده است که مؤلفه‌هایی از قبیل تضرع، تمسک، توسل و نزدیک‌شدن به امر قدسی را بازمی‌نمایاند (فرهادی محلی، ۱۳۹۷).

«مشارکت دانشجویان و اساتید دانشگاه‌ها در پیاده‌روی اربعین چگونه است؟» پرسش اصلی و محوری پژوهش مطرح می‌شود که «چگونه می‌توان این مشارکت را به لحاظ کیفی ارتقا داد؟» در واقع این پرسش، پرسش از سیاست‌گذاری و سیاست‌گذاران است تا از رهگذر پاسخی از طریق ارزیابی انتقادی سیاست‌های موجود، پیشنهادهای سیاستی برای ارتقای کیفی مشارکت و کنشگری دانشگاهیان در پیاده‌روی اربعین ارائه شود. برای پاسخ به این پرسش‌های اصلی، متعاقباً مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌یافته با دانشجویان و اعضای هیئت علمی برای شناخت وضعیت موجود مشارکت دانشگاهیان در پیاده‌روی اربعین، از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌یافته با پژوهشگران و متخصصان حوزه اربعین و زیارت و مناسک، تلاش شده تا راهبردهای سیاستی مناسب و اثربخش جهت ارتقای مشارکت دانشگاهیان با رویکرد اصلاح سیاست‌ها و رویه‌های فعلی، ارائه شود. در ادامه این مقاله، ابتدا چارچوب مفهومی برآمده از مبانی نظری و همچنین مروری بر پیشینه پژوهش ارائه شده است. پس از آن براساس روش پژوهش که تشریح می‌شود، یافته‌های مطالعه به‌طور مشروح ارائه شده است. در نهایت مبتنی بر آنچه به‌عنوان یافته‌های پژوهش حاصل آمده، نتایج تحقیق و به‌ویژه پیشنهادهای سیاستی و راهبردی آمده است.

۲. چهارچوب مفهومی پژوهش

۱-۲. مبانی نظری

مفاهیم دینی با زیارت پیوند و ارتباط عمیقی دارد و بیشتر تجربه‌های دینی به‌نوعی با زیارت و افعال زائرانه دین‌داران گره خورده است. از طرف دیگر در دنیای مدرن، شاهد این هستیم که علی‌رغم پیش‌بینی‌هایی

معینی (قابل مقایسه با منسک حج) تکرار می‌شود. ثانیاً قواعد تصریح‌شده‌ای مبنی بر بایدها و نبایدهایی که در این مسیر لازم‌الاجرا هستند، تدوین شده و مبنای عمل کنشگران در این راهپیمایی قرار می‌گیرد. در عین حال، این کنش مناسکی شده دارای وجه دینی انکارناپذیری است که در مفهوم‌پردازی مناسک به آن توجه می‌شود و بر کیفیت متفاوت آن که در جریان رویدادی جمعی به وجود می‌آید، تأکید می‌شود (تاج‌بخش، ۱۳۹۲).

آنچه پیاده‌روی اربعین را به پدیده‌خاص و متمایز از نظر اجتماعی تبدیل کرده است، وجود هم‌زمان دو میدان دین رسمی و دین عامه در این آیین است؛ به‌گونه‌ای که هر دو طیف طرفداران دین رسمی و دین‌داران سنتی و نیز طرفداران دین عرفی و دین‌داران عامه به شرکت در این کنش جمعی مؤمنانه علاقه‌مندند (مظاهری، ۱۳۹۷، ص. ۵۱).

زیارت اربعین همچنین دارای کارکردهای فراوانی است از جمله: انسجام‌بخشی، هویت‌بخشی و حیات‌بخشی، تربیت اخلاقی و تعمیق معنویت، کلان‌نگری و جهانی‌اندیشی، معرفت‌بخشی، اقتدارآفرینی و انضباط‌بخشی. اما در کنار این کارکردهای مثبت، پیامدهای منفی (همچون گسترش بی‌اخلاقی و از میان رفتن یکپارچگی در میان زائران هم‌راستا با گسترش کمی زائران، تأثیرپذیری مناسک داخلی کشور از این مراسم و...) نیز به همراه دارد.

۲-۲. پیشینه پژوهش

طی سال‌های گذشته، مطالعات بسیاری در حوزه جامعه‌شناسی زیارت و آیین پیاده‌روی اربعین انجام شده که در این بخش به بخشی از آن‌ها اشاره می‌شود.

از منظر اجتماعی، زیارت علاوه بر اینکه به‌عنوان سفر مستلزم تحرک جمعیت است، خود نیز به‌وجودآورنده انواع دیگری از تحرکات جمعیتی است؛ مانند تجارت، مبادلات فرهنگی و انسجام سیاسی. بر این اساس زیارت، به‌ویژه زیارت اربعین که بزرگ‌ترین اجتماع دینی سالانه در جهان است، پیامدهای متنوع سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و تجاری دارد (مظاهری، ۱۳۹۷). زیارت پیاده اربعین از دو زاویه قابل بررسی است:

نخست به‌عنوان زیارت یا آیین زیارتی: زیارت در بسیاری مواقع با پیاده‌روی همراه می‌شود. زیارت همراه با پیاده‌روی تجربه دینی سیالی است که زائر در مسیر حرکت به‌سوی مقصد مقدس خود با پای پیاده، تجربه عمیق خود را در طول مسیر آغاز می‌کند. از این نظر، پیاده‌روی اربعین در زمره یکی از پرجمعیت‌ترین پیاده‌روی‌های زیارتی جهان قرار دارد. البته با در نظر گرفتن جمعیت زائران ایام خاص اربعین که حداکثر شامل یک ماه می‌شود، می‌توان گفت پرجمعیت‌ترین آیین زیارتی پیاده در ایام ویژه زیارتی در میان «پیاده‌روی‌های زیارتی هرساله» و بزرگ‌ترین اجتماع دینی مسلمانان است و هرسال نیز بر تعداد زائران آن، به‌ویژه زائران ایرانی، افزوده می‌شود؛ به‌گونه‌ای که در سال‌های اخیر که تعداد زائران رشد فزاینده‌ای داشته است، کمیت و کیفیت و اهمیت این آیین زیارتی تقریباً نوپدید از زیارت‌های پیاده‌ای که سال‌هاست در سراسر جهان برپا می‌شود (همچون گوادلوپ در مکزیک و فاطیما در پرتغال و کومب‌میلا در هندوستان)، فراتر رفته است (پویافر و رضایی، ۱۴۰۰).

دوم به‌عنوان منسک دینی جمعی: راهپیمایی جمعی در اربعین، کنشی مناسکی در نظر گرفته می‌شود؛ زیرا اولاً همه‌ساله در روز معینی و به سمت مقصد

- پویافر (۱۴۰۰) پیمایشی را درخصوص مطالعه نگرش زائران به پیاده‌روی اربعین انجام داده است. پیمایش یادشده در دو موج قبل از ایام اربعین و با دو نمونه مستقل بین زائران ایرانی شرکت‌کننده در پیاده‌روی اربعین ۱۳۹۸ و همچنین زائران حرم امام رضا (ع) در آخرین ماه‌های قبل از همه‌گیری کرونا در پاییز ۱۳۹۸ انجام شده است.

- ذکایی و اسلامی (۱۳۹۹) در مقاله «بازنمایی رسانه‌های مناسک زیارت اربعین در ایران» راه‌هایی را بررسی کرده‌اند که این فعالیت جمعی به‌مثابه منسکی دینی بازنمایی می‌شود. آن‌ها در این مطالعه شش گفتمان شکل‌گرفته حول محور پیاده‌روی اربعین را با تمرکز بر شناسایی دال مرکزی، دال‌های پیرامونی و تفکیک ژانرهای روایت متفاوت ارائه کرده‌اند که شامل گفتمان زیارت اربعین، گفتمان پدیده اربعین، گفتمان نهضت اربعین، گفتمان راهپیمایی اربعین، گفتمان پیاده‌روی اربعین و گفتمان مسافرت اربعین می‌شود.

- فرخی و انگوتی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «دلایل حضور و مشارکت زنان ایرانی در پیاده‌روی اربعین» این پرسش را مطرح کردند که «زنان ایرانی با چه دلایلی در پیاده‌روی اربعین مشارکت می‌کنند؟» به‌منظور پاسخ به این سؤال، ۲۰ مصاحبه عمیق از زنان ایرانی شرکت‌کننده در پیاده‌روی اربعین صورت گرفته و از روش تحلیل مضمون جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده کرده‌اند. نتایج حاصل از مصاحبه‌ها حاکی از این است که مهم‌ترین مضامین شناسایی شده در باب دلایل مشارکت عبارت‌اند از ۱. مضامین مرتبط با حوزه مهدویت و آخرالزمان؛ ۲. مضامین مرتبط با حوزه تربیتی و اخلاقی؛ ۳. مضامین تبلیغی؛ ۴. مضامین فرهنگی؛ ۵. مضامین مذهبی و دینی.

- اسلامی و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «ژئوپولیتیک شیعه یا گردشگری مذهبی؟ همگرایی سیاسی ایران و عراق در پرتو زیارت اربعین» که با روش کمی و نظرسنجی از کارشناسان سیاسی و گردشگری انجام شده است، عنوان می‌کنند که پیاده‌روی اربعین به گسترش روابط دو کشور ایران و عراق در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و مذهبی کمک فراوانی کرده است. این آیین زیارتی همچنین ادغام و توانمندسازی ملل شیعه را تسهیل می‌کند.

- لامی و همکاران (۲۰۲۱) مقاله «پایش بی‌درنگ بیماری‌های عفونی، جراحات و شرایط مزمن در اجتماع مردمی اربعین عراق ۲۰۱۸» را با هدف تحلیل اثربخشی سیستم مراقبت و داده‌های جمع‌آوری شده در ارزیابی بار بیماری‌های شایع حاد و عفونی، بیماری‌های مزمن و تروما و آسیب‌های زیارتی اربعین نگاشته‌اند. داده‌های این پژوهش که در ۱۵۲ کلینیک صحرایی در مسیر نجف به کربلا جمع‌آوری شد، نشان‌دهنده این است که مراجعان مرد بیشتر از زنان بوده‌اند و شایع‌ترین بیماری‌های ثبت‌شده به‌ترتیب بیماری‌های عفونی و شبه‌آنفلوآنزا، دردهای مزمن و جراحات بوده‌اند.

از جمع‌بندی مطالعات انجام‌شده این نتیجه حاصل می‌شود که بیشتر توجه محققان بر کشف و بازنمایی ماهیت (چیستی و چرایی)، ساختار و ابعاد و کارکردهای تربیتی، جامعه‌شناختی، ارتباطی، فرهنگی و سیاسی این آیین زیارتی و همچنین پی‌بردن به انگیزه و نگرش‌های زائران بوده است. جامعه آماری در بیشتر پژوهش‌ها تمامی زائران بوده و در برخی موارد نیز گروه سنی جوانان یا زنان بررسی شده‌اند. اما با وجود اینکه مشارکت قشر دانشگاهی در این رویداد عظیم دینی به‌طور روزافزون در حال افزایش است (پویافر، ۱۳۹۹

شامل می‌شود. براین اساس، نمونه پژوهش برای داشتن حداقل نمونه از هریک از گروه‌های تحصیلی و نوع دانشگاه، با رسیدن به اشباع نظری براساس روش نمونه‌گیری هدفمند، ۲۰ نفر انتخاب شدند.

فاز دوم: علاوه بر این، مصاحبه‌ها به گونه‌ای انجام شد تا انواع نگرش و کنش مشارکتی اساتید بر حسب نوع دانشگاه، رشته و گروه تخصصی، تحلیل شود. جمعیت مورد مطالعه در این فاز، شامل تمامی اعضای هیئت علمی آموزشی و پژوهشی تمام‌وقت در دانشگاه‌های زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (اعم از دانشگاه‌های دولتی و پژوهشگاه‌ها و پژوهشکده‌های دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه پیام نور، دانشگاه فرهنگیان و دانشگاه‌های غیردولتی) بود. براین اساس، نمونه پژوهش برای داشتن حداقل نمونه از زنان و مردان، هریک از گروه‌های تحصیلی و نوع دانشگاه، با رسیدن به اشباع نظری براساس روش نمونه‌گیری هدفمند، ۱۰ نفر انتخاب شدند.

فاز سوم: در مرحله سوم و آخر، براساس نتایج دو بخش نخست و دوم، بررسی نظرات صاحب‌نظران و پژوهشگران حوزه اربعین، زیارت و مطالعات اجتماعی دین انجام شده که برای تحقق آن از روش کیفی و تکنیک مصاحبه نیمه‌ساخت یافته با ۹ نفر از کارشناسان و صاحب‌نظران این حوزه استفاده شد.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، از فنون تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است. پس از انجام مصاحبه‌ها، پیاده‌سازی، ویرایش و کدگذاری در چند مرحله برای مقوله‌بندی و استخراج مفاهیم اصلی از مصاحبه‌ها انجام شد. در نهایت یافته‌های بخش‌های اول و دوم (دانشجویان و اساتید) در کنار یافته‌های بخش سوم (کارشناسان)، جهت تدقیق راهبردهای سیاسی پیشنهادی در این پژوهش به کار گرفته شد.

و (۱۴۰۰)، نحوه مشارکت و انگیزه این قشر از زیارت اربعین به‌طور جداگانه و عمیق بررسی جامعه‌شناختی نشده است. در سنخ‌بندی‌هایی نیز که در برخی پژوهش‌ها از زائران ارائه شده، به صنف دانشگاهیان به‌طور جداگانه توجه نشده و همه زوار بدون توجه به تحصیلات دانشگاهی بررسی شده‌اند. لذا می‌توان گفت در تمام پژوهش‌ها، مشارکت قشر دانشگاهی در اربعین نادیده گرفته شده و آن‌طور که باید و شاید بررسی نشده است. بنابراین، این مطالعه با تمرکز بر جامعه آماری دانشجویان و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌ها، درصد پراکندگی این خلأ پژوهشی، پی‌بردن به مسائل و مشکلات پیش روی زائران و نیز ارائه راهکارهایی برای افزایش حضور کمی و کیفی قشر دانشگاهی است.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر مطالعه‌ای کیفی در چارچوب روش‌شناسی تحلیل محتوا است که برای تفسیر داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌ها، از تکنیک تحلیل مضمون^۱ استفاده شده است. قلمرو زمانی این پژوهش سال ۱۴۰۲ بوده و مصاحبه‌های انجام‌شده در آن همگی در نیمه نخست این سال انجام شده است. پژوهش حاضر در ۳ مرحله (فاز) اجرایی، با استفاده از چارچوب روش‌شناختی کیفی، انجام شد:

فاز نخست: در این فاز برای گونه‌شناسی و انواع مشارکت دانشجویان در پیاده‌روی اربعین با تفکیک مسئله بین دانشجویان دختر و پسر، از مصاحبه‌های نیمه‌ساخت یافته، مطالعه‌ای کیفی انجام شد. در این فاز، جمعیت مورد مطالعه تمامی دانشجویان جوان ایرانی داخل کشور (۱۸ تا ۳۵ سال) در مقاطع تحصیلی مختلف و دانشگاه‌های مختلف کشور را

1.. Thematic Analysis

جدول ۱: توصیف وضعیت دانشجویان از نظر ویژگی‌ها و متغیرهای زمینه‌ای

ردیف	جنس	سن	تاهل	دانشگاه	رشته تحصیلی	مقطع تحصیلی	وضعیت تحصیل	نحوه سفر	تعداد تجربه اربعین
۱	خانم	۲۰	مجرد	آزاد، واحد تهران مرکز	معماری داخلی	کارشناسی	دانشجو	کاروان غیردانشجویی / شخصی	۳ بار
۲	خانم	۲۵	مجرد	غیرانتفاعی دماوند	زبان انگلیسی	کارشناسی	دانشجو	کاروان غیردانشجویی	۱ بار
۳	خانم	۱۹	مجرد	علامه طباطبایی	زبان و ادبیات عرب	کارشناسی	دانشجو	شخصی	۱ بار
۴	آقا	۳۵	متاهل	آزاد، واحد تهران جنوب	حسابداری	کارشناسی ارشد	فارغ‌التحصیل	کاروان غیردانشجویی / شخصی	۵ بار
۵	خانم	۲۲	مجرد	آزاد، واحد تهران شمال	مدیریت مالی	کارشناسی	دانشجو	شخصی	۱ بار
۶	خانم	۲۴	مجرد	تربیت مدرس	مطالعات زنان	کارشناسی	دانشجو	کاروان دانشجویی	۱ بار
۷	آقا	۲۶	مجرد	تربیت مدرس	مهندسی شهرسازی	کارشناسی ارشد	فارغ‌التحصیل	کاروان دانشجویی	۱ بار
۸	خانم	۲۴	مجرد	تربیت مدرس	ژنتیک	کارشناسی ارشد	دانشجو	کاروان دانشجویی / شخصی	۳ بار
۹	خانم	۲۷	متاهل	علامه طباطبایی	جامعه‌شناسی تشیع	کارشناسی ارشد	دانشجو	شخصی	۲ بار
۱۰	آقا	۲۵	مجرد	تهران	مردم‌شناسی	کارشناسی	دانشجو	کاروان غیردانشجویی	۴ بار
۱۱	خانم	۳۵	متاهل	الزهرا	طراحی دوخت	کارشناسی	دانشجو	شخصی	۱ بار

تعداد تجربه اربعین	نحوه سفر	وضعیت تحصیل	مقطع تحصیلی	رشته تحصیلی	دانشگاه	تاهل	سن	جنس	رتبه
۲ بار	شخصی	دانشجو	دکتری	مهندسی صنایع	پردیس دانشگاه تهران	متاهل	۳۷	آقا	۱۲
۲ بار	شخصی	دانشجو	کارشناسی	برق الکترونیک	امیرکبیر	مجرد	۲۳	آقا	۱۳
۵ بار	کاروان غیردانشجویی / شخصی	فارغ‌التحصیل	کارشناسی	شیعه‌شناسی	غیرانتفاعی اصول‌الدین	متاهل	۲۷	خانم	۱۴
۴ بار	کاروان غیردانشجویی / شخصی	فارغ‌التحصیل	کارشناسی	مهندسی شهرسازی	معماری و هنر پارس	متاهل	۲۷	خانم	۱۵
۴ بار	شخصی	دانشجو	دکتری	آینده‌پژوهی	دفاع ملی	متاهل	۴۷	آقا	۱۶
۱ بار	کاروان دانشجویی	دانشجو	کارشناسی	تکنولوژی اتاق عمل	علوم پزشکی البرز	مجرد	۲۳	آقا	۱۷
۱ بار	کاروان غیردانشجویی	دانشجو	کارشناسی	فقه و حقوق	غیرانتفاعی اصول‌الدین	مجرد	۲۱	آقا	۱۸
۱۲ بار	کاروان غیردانشجویی / شخصی	دانشجو	کارشناسی ارشد	شیعه‌شناسی / سطح سه حوزوی	علامه طباطبایی	متاهل	۳۵	آقا	۱۹
۵ یا ۶ بار	کاروان غیردانشجویی	دانشجو	دکتری	مدیریت آموزش عالی	خوارزمی	متاهل	۴۹	آقا	۲۰

۴. یافته‌ها

۴-۱. یافته‌های بخش دانشجویی

دانشجویان از طیف‌های گوناگون با ویژگی‌های مختلف در این مطالعه مشارکت کردند. جمعیت نمونه به‌طور برابر بین زنان و مردان توزیع شده و در آن از مجرد و متأهل با زمینه تحصیلی از رشته‌ها و دانشگاه‌های مختلف با تجربه‌های زیارت پیاده اربعین به دفعات متفاوت وجود داشته‌اند. در جدول زیر خلاصه‌ای از مشخصات مشارکت‌کنندگان آورده شده است.

• انگیزه اصلی از حضور در پیاده‌روی اربعین

نیت و انگیزه اصلی دانشجویان از قدم گذاشتن در این مسیر را می‌توان در ده مقوله اصلی دسته‌بندی کرد:

۱. قصد زیارت: زیارت امام حسین، زیارت به‌نیابت از شهدا؛

۲. درک مصائب اهل‌بیت: چشیدن ذره‌ای از مصائب حضرت زینب، مواسات، درک شرایط کاروان اسرا؛

۳. زیارت با کمترین هزینه: ارزان بودن، فرصت شرکت افراد کم‌بضاعت؛

۴. عشق و محبت اهل‌بیت: لمس حس و حال کربلا، حب امام حسین، شوق زیارت؛

۵. درک تجربه حضور: جزئی از پازل، مشارکت در حرکت جمعی، سهیم‌بودن در حرکت عظیم؛

۶. تجربه حال و هوا و فضای اربعین: کنجکاو، دیدن کربلا، دیدن جو پیاده‌روی، آزمایش کردن؛

۷. تجربه دینی: فهم معنا، شرکت در مناسک مذهبی؛

۸. حاجت‌روایی و بهره‌مندی از ثواب: رسیدن به حاجت، ثواب بردن، بهره‌بردن از آثار و برکات؛

۹. احیای شعائر دینی: آگاه‌سازی دیگران، حفظ شعائر دین؛

۱۰. شرکت در مانور هویتی شیعیان: نشان دادن همبستگی، رزمایش جهانی.

• تجربه مشارکت در موکب‌ها

با تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده، برخی از گونه‌های مهم این مشارکت در میان زائران دانشجو که در عین حال، در خیر دینی در پیاده‌روی اربعین نیز مشارکت داشته‌اند، شناسایی شد که در هفت مقوله کلی قابل دسته‌بندی است:

۱. خدمات اسکان: هماهنگی و اسکان زائران، جای خواب؛

۲. پذیرایی: وعده‌های اصلی، نوشیدنی گرم و سرد؛

۳. نظافت: تمیز کردن موکب، جارو کردن جای خواب زائران؛

۴. خدمات رفاهی: جمع‌وجور کردن یا رختخواب پهن کردن، مرتب کردن کفش‌ها و پتوها؛

۵. خدمات تزریقات: تزریقات؛

۶. امانت‌داری: مراقبت از وسایل زوار؛

۷. فعالیت فرهنگی: عکاسی در مسیر.

• ارزیابی از برنامه‌های فرهنگی و اجرایی طول سفر

ارزیابی دانشجویان را از برنامه‌های کاروان در طول سفر، می‌توان در شش مقوله اصلی دسته‌بندی کرد:

۱. بابرنامه‌بودن: داشتن برنامه در مواقع شلوغی حرم، رسیدگی و برنامه‌ریزی خوب موکب‌ها؛

۶. رقابت کاذب و تلاش برخی موبک‌های ایرانی برای به‌چشم‌آمدن: رقابت موبک‌های ایرانی، کارناوالی‌شدن فضا، ظاهرگرایی برخی موبک‌های دولتی ایرانی؛

۷. عملکرد رسانه‌ای ضعیف: ناهماهنگی در اطلاع‌رسانی، ایجاد توقع نابجا توسط رسانه‌ها.

۸. نیاز به اطلاع‌رسانی صحیح و بهنگام: اطلاع‌رسانی دقیق و درست به زوار، اطلاع‌رسانی لحظه‌ای در مورد وضعیت مرزها؛

۹. همکاری نکردن دانشگاه‌ها با دانشجویان زائر: تصمیم‌گیری دیر هنگام مسئولان برای تسهیل امور دانشجویی، جابجایی از اربعین در اثر مسائل معافیت تحصیلی، بی‌اعتنایی استادان به ابلاغیه دانشگاه و عقب‌افتادن دانشجو از درس؛

۱۰. مشکلات حمل‌ونقل: تأخیر یا کمبود اتوبوس، نبود جا در اتوبوس، شلوغی جاده‌های اصلی، کمبود ماشین در مرز عراق؛

۱۱. عدم نظارت کافی بر قیمت بلیت‌ها: بالا بردن ناگهانی هزینه، به‌وجود آمدن بازار سیاه؛

۱۲. نیاز به بهبود امکان ارتباط تلفنی: لزوم وجود سیم‌کارت برای ارتباط با دیگران، هزینه زیاد سیم‌کارت، عدم امکان برقراری ارتباط با همراهان؛

۱۳. ضعف عملکرد زیرساخت‌های ارتباطی: به‌کار نیامدن اپلیکیشن‌های ایرانی در عراق، ضعف در نرم‌افزارهای ایرانی، ناکارآمدی اینترنت ایرانی در عراق؛

۱۴. نیاز به اینترنت: ضعف اینترنت در عراق، دسترسی نداشتن به اینترنت، افزایش موبک‌های دارای امکان ارتباط اینترنتی؛

۲. نارضایتی: ضعف تبلیغاتی دانشگاه، عدم برنامه‌ریزی درست، کمبود امکانات؛

۳. نداشتن برنامه: بی‌برنامگی اکثر کاروان‌ها، عدم ثبت‌نام در اثر نبود برنامه؛

۴. قابل برنامه‌ریزی نبودن اربعین: ممکن نبودن برنامه‌ریزی فرهنگی، عدم لزوم برنامه جمعی؛

۵. برگزاری دعا و مداحی و زیارت جمعی: داشتن مداح و روحانی، خواندن نوحه و زیارت عاشورا، زیارت بین‌الحرمین؛

۶. خدمات فرهنگی: دادن محصولات فرهنگی مانند کتاب و پیکسل، برگزاری مسابقه و نقاشی، پاسخ به سؤالات شرعی.

● چالش‌ها، مشکلات و نیازهای مهم در برنامه‌ریزی پیاده‌روی اربعین

مشکلات و نیازهای دانشجویان در اربعین در بیست‌ودو مقوله کلی قابل تفکیک است:

۱. مشکلات ارزی: تبدیل ارز، قبول نکردن پول ایران؛

۲. مشکلات مرزی: کمبود آب‌رسانی، سختی رفت‌وآمد، نبود سرویس بهداشتی؛

۳. احتیاجات مرزی: وجود موبک در دو طرف مرز، افزایش ظرفیت مرز، کمتر کردن ائتلاف وقت در مرز؛

۴. توجه به امور گذرنامه: الکترونیکی کردن تمدید پاسپورت، سرعت بخشیدن و به‌موقع آماده‌شدن پاسپورت؛

۵. خاص‌گرایی مواکب ایرانی: دادن خدمات موبک تنها به همشهریان، راه‌اندازن زائران شهرهای دیگر در موبک؛

تأثیر اعزام کاروان‌های دانشجویی، تأثیر صدور گواهی‌نامه زیرتی، اثر حذف روادید؛

۲. منفی: دولتی‌شدن اربعین، تأثیر منفی نقص عملکرد دولت بر دید دانشجوی، کاهش جنبه‌های معنوی با دخالت دولت، سیاسی‌کردن اربعین؛

۳. خنثی: اثرگذار نبودن تبلیغات دولتی.

• پیشنهاد‌های عملی برای افزایش کیفی و اثرگذار حضور و مشارکت دانشجویان

پیشنهاد‌های مهم برآمده از نظرات دانشجویان مشارکت‌کننده در چند دسته کلی قابل دسته‌بندی است:

۱. تسهیلات آموزشی: آسان‌گرفتن و کنارآمدن استادان با سفر دانشجویان، همکاری دانشگاه با دانشجویان و استادان، تعطیلی یک‌هفته‌ای کلاس‌ها، در نظر گرفتن تمرین برای عقب‌نماندن از درس، ابلاغ برنامه دانشگاهی برای جلوگیری از تداخل تحصیلی با اربعین، آسوده‌کردن خیال دانشجو از مباحث درسی؛

۲. اطلاع‌رسانی و تبلیغات: تبلیغ درباره مزایای پیاده‌روی دانشجویی، اطلاع‌رسانی از طریق کارمندان خوش‌برخورد و سایت و کانال دانشگاه، مبلغ‌شدن اساتید، قوت‌بخشیدن به تبلیغات رسانه‌ای؛

۳. آماده‌سازی فکری دانشجویان برای اربعین: لزوم زیرساخت فکری، پاسخ به دغدغه‌های ذهنی، مستندسازی، توزیع بروشور میان دانشجویان، فضا‌سازی میدانی و بصری برای اربعین در محیط دانشگاه، استفاده از تجربیات دانشجویان اربعین‌رفته؛

۴. برگزاری نشست و همایش درباره اربعین:

۱۵. محل اسکان مناسب و کافی: کمبود فضا برای خواب و اسکان؛

۱۶. نیاز به بهبود وضعیت و امکانات بهداشتی: کمبود سرویس بهداشتی و حمام، زباله‌ریختن زائران، نیاز به مایع دستشویی؛

۱۷. نیاز به آب آشامیدنی: کمبود آب؛

۱۸. لزوم توجه به بحث سرمایه‌ی: نیاز به استراحت‌گاه‌های خنک‌کننده بین‌راهی، گرمای شدید هوا؛

۱۹. لزوم افزایش مواکب ایرانی: کمبودن مواکب‌های ایرانی در نجف، افزایش تعداد مواکب‌های ایرانی؛

۲۰. خدمات راهنمایی زائران: ایجاد مراکز راهنما برای رجوع مردم، دادن بروشور برای راهنمایی زوار، وجود نمایندگی کنسولگری ایران در عراق؛ نیازهای ویژه مادران: نیاز به مواکب مادر و کودک؛

۲۱. ناهماهنگی بین ایران و عراق: لزوم هماهنگی مسئولان دو کشور باهم، لزوم هم‌اندیشی مسئولان دولت‌ها چندماه قبل از اربعین.

• اثربخشی برنامه‌ریزی رسمی برای افزایش حضور کمی و کیفی دانشجویان

تفسیر داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه با دانشجویان نشان از ارزیابی متفاوت آن‌ها از برنامه‌ریزی رسمی در پیاده‌روی اربعین دانشگاهیان، به‌ویژه دانشجویان دارد. به‌طور کلی نحوه ارزیابی آنان را می‌توان در سه نوع کلی جای داد:

۱. مثبت: تأثیرگذاری تمدید مهلت دفاع از پایان‌نامه‌ها، مؤثر بودن بخشنامه‌های وزارت علوم، اثرگذاری وام‌های دانشجویی مخصوص اربعین،

جدول ۲: توصیف وضعیت اساتید از نظر ویژگی ها و متغیرهای زمینه‌ای

ردیف	جنس	سن	تأهل	محل اشتغال	رشته تحصیلی	رتبه	نحوه سفر	تعداد تجربه اربعین
۱	خلم	۴۴	متأهل	دانشگاه علوم پزشکی البرز	سطح ۴ حوزوی	استادیار	شخصی	۷ یا ۸ بار
۲	خلم	۳۹	مجرد	پژوهشکده امام خمینی	فقه و حقوق	استادیار	شخصی / تیم پژوهشی	۲ بار
۳	آقا	۴۳	متأهل	دانشگاه علامه طباطبایی	روابط بین الملل	دانشیار	شخصی	چندبار
۴	آقا	۵۹	متأهل	پژوهشگاه زلزله‌شناسی	ژئوفیزیک، زلزله‌شناسی	دانشیار	شخصی	۲ یا ۳ بار
۵	آقا	۶۲	متأهل	دانشگاه آیت‌الله بروجردی	حقوق	استادیار	شخصی / کاروان دانشگاهی	۵ بار
۶	آقا	۵۷	متأهل	جهاد دانشگاهی	جامعه‌شناسی	هیئت علمی پژوهشی	شخصی / کاروان دانشگاهی	۱۹ بار
۷	آقا	۴۸	متأهل	دانشگاه آیت‌الله بروجردی	علوم سیاسی	استادیار	شخصی / کاروان دانشگاهی	چند بار
۸	خلم	۴۸	مجرد	دانشگاه امیر کبیر	مهندسی مکتبک	استادیار	شخصی (گروهی دوستانه)	۱ بار
۹	آقا	۵۸	متأهل	دانشگاه تربیت مدرس، جهاد دانشگاهی	مهندسی ساخت و ساز	استاد	شخصی / کاروان دانشگاهی	۵ بار
۱۰	آقا	۵۶	متأهل	دانشگاه آزاد، واحد تهران شمال	علوم سیاسی، روابط بین الملل	استادیار	شخصی / کاروان غیردانشگاهی	۳ بار

انگیزه‌ها و اهداف استادان از حضور در پیاده‌روی اربعین در سیزده دسته کلی خلاصه می‌شود:

۱. قصد زیارت: مهیاشدن بستر زیارت، توفیق

زیارت، توصیه ائمه به زیارت، عطش زیارت؛

۲. اهداف دوسویه: زیارتی پژوهشی، زیارتی سیاحتی، زیارتی تجربی؛

۳. عشق و محبت به اهل بیت: عشق به اباعبدالله و هدف مقدس، بهشت خواندن مسیر پیاده‌روی، ایجاد عشق و علاقه از طرف امام حسین؛

۴. حاجت‌روایی: رفتن به سمت قبله حاجات، گرفتن حاجت همسر، ادای نذر؛

۵. بهره‌مندی از ثواب زیارت: آثار و برکات، ثواب پیاده‌روی؛

۶. تهذیب و تذکیر: تهذیب نفس، رسیدن به پاکی و طهارت، بخشیده‌شدن گناهان، پرهیز از گناه، جلادادن و تقویت روح، پمپاژ معنویت و امید؛

۷. مجالی برای اندیشیدن: خودشناسی، رسیدن به فلسفه قیام، فراهم‌شدن شرایط اندیشیدن؛

۸. تجربه حال و هوا و فضای اربعین: تجربه فضای تبلیغ‌شده، به‌دست آوردن تجربه عینی؛

۹. انجام وظیفه دینی: شناساندن امام حسین به دیگران، رساندن خبر پیاده‌روی به جهانیان، زنده‌نگه‌داشتن شعائر، امر به معروف و نهی از منکر؛

۱۰. بعد عبادی: اثرگذاری عبادت‌های جمعی، عبادت بزرگ و مقدس، انجام مناسک دینی؛

۱۱. شرکت در مانور هویتی شیعیان: انسجام‌بخشی و حضور مسلمان‌ها و شیعه‌ها در اربعین، جهانی‌شدن اربعین؛

۱۲. ابراز قدرت سیاسی شیعه: اعلام همبستگی

برگزاری همایش و دعوت از دانشجویان اربعین‌رفته، تعریف تجربه خود برای اربعین‌رفته‌ها، نشان‌دادن تصاویر مربوط به پیاده‌روی؛

۵. در نظر گرفتن مساعدت و تسهیلات مالی: دادن وام یا تخفیف به دانشجویان توسط دانشگاه، قسطی کردن پرداخت هزینه، مناسب‌بودن هزینه کاروان دانشجویی، تخصیص بودجه از طرف وزارت علوم، سخت‌گیری نکردن در بازپرداخت وام؛

۶. توجه به موضوع اربعین در پژوهش و پایان‌نامه‌های دانشگاهی: دادن تحقیق میدانی به دانشجویان، پایان‌نامه‌کردن سؤالات اربعینی، حمایت از پایان‌نامه‌های با موضوع اربعین؛

۷. استفاده از دانشجویان برای بررسی نیازها و رفع آن، بررسی ظرفیت‌ها و امکانات، حل مشکلات از طریق اطلاعات مصاحبه‌ها؛

۸. جذب مشارکت دانشجویان: استفاده از خود دانشجویان.

۴-۲. یافته‌های بخش اساتید

مشارکت‌کنندگان در بخش اساتید از طیف‌های گوناگون با ویژگی‌های مختلف بودند. جمعیت نمونه مشارکت‌کنندگان به‌طور نسبی بین زنان و مردان توزیع شده و در آن از مجرد و متأهل با زمینه تحصیلی از رشته‌ها و دانشگاه‌های مختلف با تجربه‌های زیارت پیاده اربعین به دفعات متفاوت وجود داشته‌اند. همچنین اساتید مورد مصاحبه در سطوح مختلف استادیاری، دانشیاری تا استادی قرار داشته‌اند. در جدول زیر، خلاصه‌ای از مشخصات استادان مشارکت‌کننده آورده شده است.

● انگیزه اصلی از حضور در پیاده‌روی اربعین

بر اساس یافته‌های به‌دست آمده در این بخش، مهم‌ترین

کاروان، رضایت‌بخش بودن برنامه‌های اجرایی کاروان؛

۳. اثرگذاری برنامه‌های فرهنگی: مؤثر بودن برنامه‌های فرهنگی، وجود نشست‌های بین‌المللی در مسیر، عملکرد مؤثر جمهوری اسلامی در ایستگاه‌های مختلف؛

۴. نارضایتی: همراهی کاروان دانشگاهی تنها تا مرز، اطلاع‌رسانی دیر هنگام دانشگاه؛

۵. قابل برنامه‌ریزی نبودن اربعین: کاروان بردار نبودن پیاده‌روی اربعین، عدم امکان برنامه‌ریزی برای کاروان؛

۶. بی‌نیازی کاروان از برنامه: ضروری نبودن برنامه‌ریزی فرهنگی خاص از طرف کاروان، نیازمند نبودن کاروان به برنامه خاص؛

۷. عدم ضرورت برنامه‌های فرهنگی عمومی: مورد استقبال نبودن برنامه‌ها برای برخی زائران، احتیاج به تنهایی و عدم استقبال از برنامه‌های مسیر، علاقه‌مند نبودن به برنامه‌های فرهنگی.

● چالش‌ها، مشکلات و نیازهای مهم در برنامه‌ریزی پیاده‌روی اربعین

باتوجه به اطلاعات برآمده از مصاحبه با اساتید، اصلی‌ترین مشکلات و نیازها در مسیر پیاده‌روی اربعین در ده بخش کلی زیر قابل دسته‌بندی است:

گرانی و زیاده‌بودن مخارج سفر: بالابودن کرایه‌ها، چندبرابردن بلیت، بستن سامانه‌های فروش بلیت؛

۱. مسائل مرزی: سختی زیاد هنگام خروج از مرز، توجه به بحث خروج افراد با توجه به ظرفیت مرزها، نیاز به تسهیل در ورود به مرزهای عراق، نابسامانی در مرزهای زمینی؛

۲. حمل‌ونقل: تسهیل در ایاب‌وذهاب زائران، نبود

با دوستان و برائت از دشمنان امام، پاسداری از ولایت، مقابله با طاغوت؛

۱۳. دلایل متفرقه: تجربه‌کردن فضای عراق با هزینه کم، مردم‌شناسی و انسان‌شناسی، کم‌هزینه‌بودن.

● تجربه مشارکت در موکب‌ها

با تحلیل مصاحبه‌ها، برخی از گونه‌های مهم این مشارکت در میان استادان زائر که درعین‌حال، در خیر دینی در پیاده‌روی اربعین نیز مشارکت داشته‌اند، شناسایی شد که تعداد چهار مقوله اصلی از آن استخراج شد:

۱. خدمات رفاهی: تهیه یخ، آشپزی، جارو زدن، برپایی چادر، جمع کردن پتو؛

۲. نظارت و پیگیری: نظارت بر فعالیت موکب‌ها، بررسی چالش‌ها و مشکلات موکب‌ها و رفع آن در سفرهای بعدی؛

۳. خدمات مشاوره‌ای: دادن مشاوره؛

۴. خدمات درمانی: پیگیری کارهای درمانی.

● ارزیابی از برنامه‌های فرهنگی و اجرایی طول سفر

در ارزیابی از برنامه‌های طول سفر، به‌ویژه برنامه‌های فرهنگی و اجرایی، نظرات اساتید مختلف و متضاد بود که حول هفت محور کلی خلاصه می‌شود:

۱. بابرنامه‌بودن: خوب بودن برنامه‌ریزی‌ها، نبود مشکل در اثر وجود موکب‌های زیاد، ایجاد نمایشگاه در مسیر، استفاده گروه‌های اساتید و کارکنان از ظرفیت خدمات دانشگاهی اربعین؛

۲. برنامه‌ریزی خوب کاروان: مشخص بودن مکان اسکان از طرف کاروان، بابرنامه‌پیش‌رفتن کاروان، بالارفتن معرفت عاشورایی به‌واسطه برنامه‌های

• اثربخشی برنامه‌ریزی رسمی برای افزایش حضور کمی و کیفی اساتید

تفسیر داده‌های حاصل از مصاحبه با اساتید نشان از ارزیابی متفاوت آن‌ها نسبت به برنامه‌ریزی رسمی در پیاده‌روی اربعین دانشگاهیان، به‌ویژه اعضای هیئت علمی دارد. برخی از آن‌ها دیدگاه مثبتی به این برنامه‌ریزی‌های رسمی دارند و برخی دیدگاهی منفی اتخاذ کرده‌اند. به‌طور کلی، دیدگاه آنان را می‌توان حول دو محور کلی مثبت و منفی تقسیم کرد:

۱. مثبت: اختصاص تسهیلات مالی مانند وام، برنامه‌ریزی موفق ستاد اربعین مانند امنیت سفر و مباحث فرهنگی و ایجاد امکانات مناسب مرزی، تسهیل امور کنسولی با حذف ویزا و گذرنامه‌های زیارتی، انسجام‌بخشی اقدامات شورای فرهنگی در دانشگاه، هماهنگی اجرایی از طرف دانشگاه؛
۲. منفی: دولتی‌شدن اربعین و بالا رفتن توقعات زائران، توهین‌آمیز بودن برخی از مداخله‌های ایران در عراق، لزوم عدم دخالت دولت در فرستادن دانشگاهیان به پیاده‌روی.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر مطالعه‌ای کاربردی در مورد مشارکت دانشگاهیان در پیاده‌روی اربعین و راهکارهای ارتقای کیفی مشارکت آنان است که با رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون انجام شد و در دو بخش جداگانه دانشجویان و اساتید، مضامین اصلی و فرعی به‌دست‌آمده در خصوص انگیزه و هدف از زیارت، ارزیابی از برنامه‌های فرهنگی و اجرایی طول سفر، چالش‌ها و مسائل پیش‌روی زائران و نیازهای آنان، نگرش آنان به اثربخشی برنامه‌ریزی رسمی برای افزایش حضور دانشگاهیان و نیز پیشنهادها برای افزایش و ارتقای کمی و کیفی حضور

وسیله نقلیه در نجف برای رفتن به فرودگاه، کمبود اتوبوس در کشور در اثر انتقال آن‌ها به مرز، فراهم‌سازی حمل‌ونقل ریلی، نبود اتوبوس برای برگرداندن زائران؛

۳. توجه به وضعیت اسکان: عدم برنامه‌ریزی برای اسکان زائران در کربلا، مشکل در اسکان شبانه در نجف و کربلا؛

۴. آموزش و آگاهی‌بخشی: لزوم آموزش به موکب‌داران، لزوم آموزش فرهنگی به زائران ایرانی، فاصله گرفتن زائران از فضای زیارتی به دلیل آموزش ناکافی، لزوم اطلاع‌رسانی عبور و مرور از مرزها، لزوم کار فرهنگی در حوزه تبیین؛

۵. اثرگذاری منفی تبلیغات: آسیب‌زا بودن توجه به کمیت‌گرایی به جای کیفیت‌گرایی، بیشتر شدن تعداد افراد با انگیزه غیرزیارتی، زیاد شدن چالش‌ها در اثر افزایش تعداد افراد غیرزائر در اثر تبلیغات، به‌صلاح نبودن تبلیغات؛

۶. ناهماهنگی تبلیغات با امکانات و شرایط: توجه به ظرفیت پذیرش عراق نسبت به این حجم از تبلیغات، نادرستی تبلیغات مبنی بر وجود امنیت کامل در سفر، متناقض بودن سیاست‌های رسانه‌ای با اوضاع مرزی، عدم تناسب تبلیغات با امکانات موجود؛

۷. توجه به وضعیت کربلا: در نظر گرفتن مواکب بیشتر در کربلا، نیاز به مدیریت در کربلا، نیاز به مکان استراحت و استحمام؛

۸. خدمات راهنمایی زائران: توجه به بحث گم‌شدن افراد؛

۹. دادن وام کمک‌هزینه اربعین: دادن کمک‌های مالی به افراد ضعیف از طرق مختلف.

بوده است. البته در این میان، اساتید دانشگاه به دلیل برخورداری از دانش، اثرگذاری اجتماعی و سابقه و تجربه بیشتر، در اموری همچون مدیریت، نظارت و هماهنگی امور موب‌ها و همچنین مشاوره در این امور نیز مشارکت فعال داشته‌اند. بنابراین می‌توان گفت که مشارکت دانشگاهیان به حضور و مشارکت در پیاده‌روی اربعین، صرفاً به‌عنوان یک زائر، منحصر نبوده است. بلکه آن‌ها علاوه بر زیارت، ظرفیت و گرایش و توانمندی کنشگری در پیاده‌روی اربعین برای خدمات‌رسانی به زائران را نیز به‌خوبی نشان داده‌اند.

پرسش سوم پژوهش عبارت بود از «انواع نگرش و انواع گرایش‌های دانشگاهیان برای حضور و مشارکت در پیاده‌روی اربعین چه بوده است؟»

در این مورد یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده تنوع در نظرات دانشگاهیان در ارزیابی از برنامه‌های فرهنگی پیاده‌روی اربعین بوده است. این ارزیابی البته فراتر از برنامه‌های ویژه دانشگاهیان و به‌طور کلی در مورد برنامه‌های اجرایی به‌ویژه از سوی ایرانیان انجام شده است. در اینجا باید یادآوری شود که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برنامه‌ریزی یکپارچه ملی برای سازمان‌دهی برنامه‌های فرهنگی در پیاده‌روی اربعین در دست اجرا ندارد. این رویه در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و نیز دانشگاه آزاد اسلامی و سایر دانشگاه‌ها همچون دانشگاه فرهنگیان نیز به همین شکل است و جز برخی تمهیدات و تسهیلات برای حضور دانشجویان در پیاده‌روی اربعین بدون بروز مشکلات آموزشی و تحصیلی، سازمان‌دهی از بالا به پایین و ویژه‌ای در این دانشگاه‌ها مشاهده نمی‌شود. البته این نکته به‌معنای ارزیابی منفی از چنین رویه‌ای نیست. چراکه براساس نظرات دانشجویان و اساتید، به‌طور کلی میدان اربعین،

دانشگاهیان در اربعین ارائه شد. در این بخش و بر فراز یافته‌های تفصیلی که در قسمت یافته‌ها ارائه شد، نتیجه‌گیری نهایی با محوریت پرسش‌های پژوهش انجام می‌گیرد.

پرسش اول پژوهش در این باب بوده که «گونه‌ها و انواع مشارکت دانشگاهیان در آیین پیاده‌روی اربعین، به چه صورت است؟»

در این مورد به‌طور ویژه باید به انگیزه‌های حضور و مشارکت در میدان زیارت اربعین در بین دانشجویان و اساتید اشاره کرد. از این نظر، در یک دسته‌بندی کلی می‌توان گفت که اولاً پیش از همه، نفس زیارت، تجربه دینی حاصل و در کنار آن، محبت اهل‌بیت و به‌ویژه امام حسین انگیزش مهم دانشگاهیان از مشارکت در اربعین بوده است. علاوه بر این، تلاش در جهت برآورده شدن حاجات با توسل به صاحب زیارت اربعین و تهذیب نفس، در کنار ثواب الهی این زیارت، همگی انگیزه‌های مهم زیارت بوده‌اند.

اما علاوه بر این، ابعاد هویتی سیاسی‌ایدئولوژیک این زیارت نیز برای بخش دیگری از مشارکت‌کنندگان انگیزه‌ای مهم از حضور را شکل داده است. برای این دسته از افراد، مشارکت در مانور هویتی شیعیان در کنار نوعی ابراز قدرت سیاسی شیعه، انگیزه‌ای مهم برای مشارکت در پیاده‌روی اربعین بوده است.

پرسش دوم پژوهش عبارت بود از «مشارکت دانشگاهیان در پیاده‌روی اربعین چه ویژگی‌ها و وجوه ممیزه‌ای دارد؟»

در پاسخ به این پرسش، به مشارکت عملی دانشجویان و اساتید در خدمات‌رسانی به زائران نگاهی ویژه شده است. آنچه به دست آمده، مشارکت دانشجویان و اساتید در فعالیت‌های مختلف موب‌های اربعین، به‌ویژه در خدمات اسکان، تغذیه و سلامت و بهداشت

بستری است که به دلیل ویژگی‌های خاص آن، کمتر قابل برنامه‌ریزی بوده و در نتیجه اساساً ضرورتی نیز برای برنامه‌ریزی‌های جزئی فرهنگی و مداخله اجرایی دانشگاه‌ها و سازمان‌ها در این مورد وجود ندارد.

در عین حال، برخی دیگر از دانشجویان و اساتید نیز بوده‌اند که «با برنامه‌بودن» و برنامه‌ریزی مناسب در کاروان‌های زیارتی، از جمله در پیش‌بینی برنامه‌های فرهنگی مذهبی همچون برپایی روضه و عزاداری و تلاوت قرآن، را با رویکردی مثبت ارزیابی کرده‌اند. این نگاه در بخشی از دانشگاهیان، نوعی انتظار و مطالبه از نظام رسمی برنامه‌ریزی ایجاد می‌کند. این در حالی است که بخش مهمی از فعالیت‌ها و برنامه‌ها باید با مشارکت و کنشگری و پیش‌گامی خلاقانه خود دانشجویان و اساتید به صورت خودجوش انجام شود و نه این‌که به انتظار برنامه‌ریزی از بالا و استفاده از آن باشند.

پرسش چهارم و پنجم پژوهش این بوده است که «۴. مشارکت دانشگاهیان در پیاده‌روی اربعین با چه مسائل، آسیب‌ها و چالش‌هایی روبه‌روست؟» و «۵. چه راهبردهایی جهت ارتقای کمی و کیفی مشارکت دانشگاهیان در این میدان می‌توان ارائه کرد؟»

برای پاسخ به این دو پرسش انتهایی پژوهش، نظرات کارشناسان و پژوهشگران حوزه اربعین و زیارت در دو محور ۱- ارزیابی از سیاست‌های جاری اربعین، نقاط قوت و ضعف این سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و ۲- پیشنهادهایی برای اصلاح و بهبود رویه‌ها و وضعیت فعلی به‌ویژه با تمرکز بر مشارکت و حضور دانشجویان و اساتید دانشگاه‌ها در پیاده‌روی اربعین استفاده شده است. این بخش با توجه به نظرات اخذشده و مصاحبه‌های کارشناسان و پژوهشگرانی چند تدوین شده است. مشارکت‌کنندگان،

کارشناسان و پژوهشگرانی که از نظرات آن‌ها در بخش نتیجه‌گیری نهایی به‌سوی ارائه راهکارها استفاده شده، شامل کارشناسان دخیل یا مسئول یا مشاور در امور سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و هماهنگی‌های پیاده‌روی اربعین و همچنین پژوهشگران حوزه اربعین، زیارت و مناسک در کشور بوده‌اند. چهار پژوهشگر رشته جامعه‌شناسی، یک پژوهشگر حوزه تمدن و ملل اسلامی و در عین حال کارشناس حوزه الهیات، یک پژوهشگر و مدیر مؤسسه مطالعاتی الهیاتی اربعین، یک پژوهشگر حوزه فرهنگ و ارتباطات و مسئول مرتبط در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

در این جا یافته‌های برآمده از مصاحبه‌های این گروه اختصاصاً در ارزیابی از سیاست‌ها و رویه‌های جاری برنامه‌ریزی اربعین در کشور، ارائه می‌شود. در ادامه یافته‌های برآمده از نظرات کارشناسان و پژوهشگران برای تدوین و ارائه راهکارهای پیشنهادی به کار گرفته شده است.

● ارزیابی از مسائل، آسیب‌ها و چالش‌های سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فعلی

مشکل مهم که در یافته‌های بخش دانشجویی و اساتید نیز به آن اشاره شد، تضاد بین حجم وسیع تبلیغات رسانه‌ای در تهیه مردم به حضور در پیاده‌روی اربعین، در مقابل ظرفیت محدود و امکانات ناکافی برای خدمات‌رسانی به زائران، چه در مرزها برای ورود به کشور یا خروج از آن، چه در داخل عراق برای خدمات اسکان، تغذیه، بهداشت، آب آشامیدنی و تهیه، چه در حمل‌ونقل زائران با خودرو کافی و هزینه مناسب است. کارشناسان، پژوهشگران، دانشجویان و اساتید اغلب معتقد بودند که نظام سیاست‌گذاری رسمی کشور، نباید با این حجم تبلیغات وسیع رسانه‌ای مردم را ترغیب به

بعضی امکانات دیگر همچون راه‌اندازی کاروان‌های دانشگاهی با فراهم کردن وسیله ایاب‌وذهاب رایگان شوند. البته این تسهیلات، از جمله وام دانشجویی برای دانشگاهیان، می‌تواند کارکردهای مثبت و عوارض منفی کمتری داشته باشد. اما تخصیص عمومی منابع بزرگ برای وام اربعین به همه مردم، موجب ایجاد فضای هیجانی برای ترغیب افراطی به حضور در اربعین، فراتر از ظرفیت موجود و همچنین دامن‌زدن به پیامدهای منفی ناشی از حضور انواع گروه‌ها با نیت‌های گوناگون به‌سوی مسیر پیاده‌روی می‌شود.

همچنین این انتظارات به سهم خود در سازمان‌ها و نهادهای اداری دولتی موجب تخصیص منابع مالی و بودجه عمومی برای ارسال اقلام و وسایل و کالاهای مختلف برای پیاده‌روی اربعین می‌شود. سازمان‌ها و نهادهای دولتی مختلف حتی اقدام به تشکیل ستاد اربعین در داخل سازمان خود کرده و موکب‌هایی را به‌نام خود در مسیر پیاده‌روی اربعین برپا می‌کنند. در نتیجه تعدادی از کارکنان سازمان همراه با اقلام خریداری شده از بودجه سازمانی یا کمک خیر برای خدمات‌دهی در آن موکب‌ها به عراق اعزام می‌شوند و عملاً حداقل یک هفته کاری را در محل کار خود حضور نخواهند داشت؛ امری که موجب ایجاد هجمه انتقادات فراوان از سوی جریان‌های رسانه‌ای و گروه‌های مخالف شعائر دینی و آیین‌های دینی و حتی دارای اهداف سیاسی ضد نظام جمهوری اسلامی شده است.

- براساس یافته‌های پژوهش و نظرات کارشناسی ارائه‌شده، از آن‌جا که حتی در شرایط معمول و بدون تبلیغات وسیع رسمی نیز سیل مشتاقان پیاده‌روی اربعین هرساله به‌سوی مرزها حرکت می‌کنند تا در پیاده‌روی اربعین شرکت کنند، دولت وظیفه دارد

حضور در پیاده‌روی اربعین کند. چرا که ظرفیت ترابری زمینی (اتوبوس، خودرو و قطار) و هواپیمایی کشور بسیار محدودتر از این سیل مشتاقان است.

همچنین است ظرفیت خدمات به زائران در پشت مرزها تا زمان عبور و ورود به عراق یا برگشت از عراق. علاوه‌براین، ظرفیت خودروهای کرایه در داخل عراق برای حمل‌ونقل زائران به نجف و کربلا و همچنین در برگشت از آن‌ها در کنار ظرفیت خدمات بهداشتی و پزشکی و حتی تغذیه و اسکان در عراق نیز با وجود تمام تلاش عراقیان برای مهمان‌نوازی و پذیرایی از زائران محدودتر از آنی است که این حجم از جمعیت هدف‌گذاری شده تا ۱۰ میلیون نفر، بتوانند بدون دغدغه و زحمت و دردسر فراوان از آن استفاده کنند.

علاوه‌براین، ظرفیت پوشش‌دهی خدمات ارتباطی اعم از تلفن همراه و اینترنت در داخل عراق نیز با وجود کمکی که از سوی اپراتورهای تلفن همراه ایرانی انجام می‌شود، همچنان نقص جدی و فاصله زیادی تا پاسخ کامل و مناسب به نیاز این حجم از زائران دارد.

روند فعلی تبلیغات رسانه‌ای همراه با ابداعات غیرضروری، همچون پیاده‌روی جاماندگان هم‌زمان با پیاده‌روی اربعین، موجب تهییج بیش از اندازه و افراطی مردم می‌شود، فراتر از اینکه آیا همه آن‌ها واقعاً مشتاق و آماده حضور در میدان معنوی زیارت اربعین هستند، یا صرفاً برای پاسخ به کنجکاو خود در نتیجه این تبلیغات می‌خواهند حضور پیدا کنند. این کار به‌نوبه خود موجب ایجاد انتظارات کاذب در میان مردم و گروه‌های مختلف شده است. آن‌ها انتظار دارند که برای حضور در پیاده‌روی اربعین مشمول مرخصی اداری، انعطاف در زمان دفاع از پایان‌نامه، در نظر نگرفتن غیبت‌های کلاس‌های درس از یک سو و اختصاص وام‌های کمک‌هزینه اربعین و پیش‌بینی

تا امکانات زیرساختی کافی برای رفع نیازهای اولیه و ضروری زائران را فراهم آورد. تسهیل در صدور گذرنامه، از جمله از طریق صدور گذرنامه موقت زیارتی، لغو وادید، فراهم کردن امکانات کافی تهویه، تغذیه و استراحت، برای توقف چندساعته زائران در پشت مرز، تدارک کافی خودرو و وسایل حمل‌ونقل از پشت مرز تا نجف و کربلا و بازگشت از آن‌ها تا مرز ایران، همچنین خودرو، اتوبوس، قطار و پرواز هواپیماها با میزان کافی و قیمت مناسب همراه با نظارت بر قیمت‌ها همراه با امکانات کافی برای اسکان و تغذیه زائران و خدمات بهداشت و سلامت زائران در مسیر پیاده‌روی، در کنار امکانات زیرساخت ارتباطات تلفن و اینترنت و بهبود شرایط جاده‌های مناطق مرزی و منتهی به خروجی‌های مرزی اربعین، مواردی هستند که نیاز است دولت در آن‌ها اهتمام داشته باشد. فراتر از این موارد، به‌ویژه مداخله اجرایی مستقیم در برنامه‌های فرهنگی و آیینی، نه تنها غیرضروری، بلکه بیشتر مختل‌کننده فعالیت‌های بخش مردمی و کاهش‌دهنده تنوع و خلاقیت موجود در این بخش است. از این نظر، اختصاص منابع مالی، امکانات لجستیکی، نیروی انسانی و تشکیلات‌سازی موازی ستاد اربعین در دستگاه‌های اجرایی برای تبلیغات وسیع شهری، تشویق و حمایت از غیبت کارکنان در محل کار و حضور در پیاده‌روی اربعین به‌همراه راه‌اندازی موبک‌های اربعین از سوی سازمان‌ها و نهادهایی که مأموریت آن‌ها هیچ ارتباطی به این آیین ندارد (همچون شرکت آب و فاضلاب، شرکت گاز، وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی، آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد اسلامی و...) که اقدام به برپایی موبک اسکان و تغذیه می‌کنند، غیرکارکردی و بلکه دارای پیامدهای نامناسب و منفی ارزیابی شده است.

این ارزیابی منفی از مداخله اجرایی دولت و در واقع دولتی‌شدن پیاده‌روی اربعین، در حالی است که باید یادآوری کنیم این گروه مورد مطالعه همگی زائران اربعین در دوران دانشجویی خود، عاشق و دلباخته امام حسین و مشتاق حضور در پیاده‌روی اربعین بوده‌اند و در نتیجه آنچه گفته‌اند، از نگاه کسی است که دغدغه حفظ ماهیت ناب و ارزشمند و دوست‌داشتنی اربعین را دارد و نگران مخدوش شدن حرمت و احترام و جایگاه آن در جامعه به‌طور عام و در جامعه دانشگاهیان به‌طور خاص است.

- مسئله مهمی که در وضعیت فعلی فعالیت و حضور ایرانیان در پیاده‌روی اربعین مشاهده می‌شود، غلبه و استیلای وجه ایرانی اربعین به‌ویژه در مسیر نجف به کربلاست. برخی از کارشناسان و پژوهشگران در این مورد معتقدند که به‌شدت باید مراقب حفظ جنبه‌های اصیل سنت عراقی در پیاده‌روی اربعین بود. آن‌ها گاه با استناد به نظرات رهبر معظم مبنی بر اینکه «اربعین را از عراقی‌ها نگیرید» معتقدند فعالان و موبک‌های ایرانی گاه با نوع ظواهر و نحوه حضور و فعالیت‌هایشان، موبک‌های ساده و خدمات بی‌تکلف عراقیان را تحقیر می‌کنند. این پیامد، هرچند ناخواسته، گاه به تغییر شیوه‌های سنتی پذیرایی و خدمت‌رسانی به‌سمت ذائقه‌های ایرانی منجر می‌شود؛ تغییری که در بسیاری از موارد، کاملاً غیرضروری و غیرکارکردی است.

- نقد دیگری که از برنامه‌ریزی فعلی برای پیاده‌روی اربعین از نگاه کارشناسان و پژوهشگران مطرح شده، عدم استفاده از ظرفیت داوطلبان خدمت در اربعین متناسب با توانایی و تخصص آنان است. از این نظر، رویه‌های فعلی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی به توانایی‌ها و تخصص‌های افراد در فعالیت‌ها و خدمات موردنیاز در موبک‌ها و سایر اقدامات توجهی

اربعین، پیشنه‌ادی که از سوی اغلب دانشجویان، اساتید و کارشناسان و پژوهشگران مطرح شده، کاستن از حجم تبلیغات رسانه‌ای شدید برای بازگرداندن فضای طبیعی حضور مشتاقان پیاده‌روی اربعین، از سوی صداوسیما و رسانه‌های داخلی است. در این سیاست هوشمندانه، ضمن تقویت کارکرد مفید و مؤثر رسانه در معرفی پیاده‌روی اربعین، به‌عنوان بزرگ‌ترین آیین زیارتی مسلمانان، تلاش می‌شود تا شرایط و اقتضانات واقعی آن معرفی شود و همزمان برخی نکات مورد نیاز برای سفر کم‌دغدغه در این زیارت، اطلاع‌رسانی شود.

- با اجرایی شدن پیشنهاد راهبردی بالا، در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و به تبع آن در دانشگاه‌ها، ضمن حمایت از دانشجویان و اساتیدی که قصد زیارت اربعین دارند، امکان تخطی از قواعد آموزشی دانشگاه محدود به شرایط و رعایت ملاحظات خاص شود. این رویه در محدوده وظایف اجرایی معاونت آموزشی وزارت علوم می‌تواند اجرایی شود. به‌عنوان نمونه می‌توان ضمن ایجاد شرایط حضور دانشجویان در پیاده‌روی اربعین، این آگاهی را به آن‌ها داد که غیبت در کلاس‌های درس هرچند موجه تلقی شده، از میزان غیبت‌های مجاز آن‌ها در کلاس‌ها کسر خواهد شد. در عین حال، تعویق تاریخ دفاع از رساله و پایان‌نامه می‌تواند موکول به رضایت استاد اما با در نظر گرفتن امکان آن از سوی آموزش دانشگاه باشد. اما در این مورد الزام و فشاری از حوزه آموزشی دانشگاه ایجاد نشود. در عین حال، دانشگاه می‌تواند با حمایت از تشکیل کاروان‌های دانشجویی و اساتید، حمایت خود را از حضور آنان نشان داده و آن‌ها را در این مورد عملاً تشویق کرده باشد. اما این تشویق لزوماً نیاز نیست همراه با الزام به پرداخت وام‌های کمک‌هزینه اربعین باشد.

نمی‌کنند. از این نظر، ریشه مشکل فعلی در عدم اشراف به کل نیازهای موجود از یک سو و مهم‌تر از آن، ظرفیت‌های متنوع و تخصصی موجود در سیل داوطلبان خدمت‌رسانی اربعینی است.

- تعدادی از پژوهشگران حوزه اربعین، مناسک و دین معتقدند که سیاست‌های جاری در مورد پیاده‌روی اربعین، خواسته و ناخواسته در مسیر سوق دادن یا استفاده ابزاری از پژوهش علمی و پژوهشگران، صرفاً برای ترویج و تبلیغ پیاده‌روی اربعین است. تعداد مهمی از آن‌ها که در زمره پژوهشگران برجسته کشور در حوزه دین، مناسک، زیارت و اربعین هستند، معتقدند که سیاست‌ها و جهت‌گیری‌های فعلی مجال چندانی برای پژوهش مستقل فراهم نمی‌آورند. از این نظر، بدون توجه به قابلیت‌ها و ظرفیت‌های پژوهش‌های مستقل علمی برای شناسایی ابعاد مختلف و واقعی و همچنین آسیب‌شناختی پیاده‌روی اربعین و کاربرد آن برای کمک به سیاست‌گذاری و اصلاح رویه‌های موجود، نمی‌توان به سیاست مطلوب در این باره رسید. آن‌ها تأکید دارند که مبنای سیاست‌گذاری در امر اجتماعی، به‌ویژه موضوع مهمی همچون پیاده‌روی اربعین، باید داده‌ها و اطلاعات واقعی و معتبر باشد تا جلو اتلاف منابع مالی، امکانات و منابع انسانی در برنامه‌ریزی‌های نادرست گرفته شود.

• سیاست‌ها و راهبردهای پیشنهادی

براساس مصاحبه‌های انجام‌شده و نظرات کارشناسان و پژوهشگران، پیشنهاد‌های راهبردی و سیاستی زیر جهت اصلاح و بهبود رویه‌های برنامه‌ریزی فعلی و ارتقای کیفی مشارکت دانشگاهیان در پیاده‌روی اربعین قابل احصا است:

- در پاسخ به دغدغه اظهارشده و چالش مسئله مهم مورد اشاره در رویه فعلی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی

- پیشنهاد سیاستی مهم دیگر، برآمده از رویکرد تعاملی اساتید و دانشجویان از یک سو و همچنین مدیران دانشگاه با دانشگاهیان از سوی دیگر است. این نگاه به ظرفیت‌های کنشگری دانشگاهیان علاوه بر اینکه نقاط ضعف برنامه‌ریزی از بالا به پایین را دربر ندارد، موجب اعتمادزایی و افزایش سرمایه اجتماعی درون گروهی در دانشگاه‌ها خواهد بود. نقش اصلی در اجرای این پیشنهاد مهم بر عهده معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری خواهد بود. در عملی‌ساختن این رویکرد پیش از هر چیز دانشگاه‌ها می‌توانند با حمایت از تشکیل گروه‌های کوچک متشکل از اساتید و دانشجویان، زمینه‌ای برای تعریف و اجرای مطالعات تجربی در مورد پیاده‌روی اربعین در موضوعات مختلف فراهم کنند. این تیم‌های کوچک یا با ترکیب استادشاگردی یا با ترکیب پژوهشگران رشته‌های مرتبط با حوزه مطالعات اربعین، به‌ویژه مطالعات تجربی اجتماعی در اربعین، می‌توانند زمینه‌ای را برای شناخت بهتر دانشگاهیان از «میدان عمیق معنوی اربعین» فراهم کنند. علاوه بر این، تعمیق رابطه استادشاگردی یا رابطه همکاران اساتید دانشگاه می‌تواند پیامدهای مثبتی داشته باشد. این شبکه‌سازی مؤثر که می‌تواند پس از اربعین نیز زمینه تعاملات علمی براساس علاقت مشترک را فراهم آورد، فرصتی کم‌نظیر برای شکل‌گیری دغدغه‌های مشترک و همکاری‌های علمی دانشگاهی خواهد بود.

اثرات مثبت اجرای چنین پیشنهادی همچنین در تعمیق و کیفیت‌بخشی از حضور و مشارکت آتی دانشجویان در پیاده‌روی اربعین، از طریق ایجاد بینش واقع‌بینانه و شناخت مبتنی بر تجربه حضور، بسیار مؤثر خواهد بود. چراکه هم دانشجویانی که خود در قالب این گروه‌ها در کنار اساتید خود در

پیاده‌روی اربعین حاضر می‌شوند، هم اساتیدی که با همکاران خود در قالب گروه‌های همکاران در این آیین حاضر می‌شوند و هم سایر دانشجویانی که به‌واسطه خواندن روایت‌های منتشر شده از سوی این گروه‌ها با پیاده‌روی اربعین آشنا می‌شوند، شناخت مناسب‌تری از آن به دست خواهند آورد. در واقع این روایت‌های علمی برای دانشجویان امروزی که نقادانه به هر واقعیتی می‌نگرند، نسبت به روایت‌های عاطفی و تبلیغی صرف از پیاده‌روی اربعین، قابل‌قبول‌تر و قابل‌اعتمادتر خواهند بود.

نقطه عطف و مزیت اجرای این پیشنهاد این است که با تعریف موضوعات موردبررسی در میدان اربعین، با هزینه‌ای اندک و بدون نیاز به صرف بودجه‌های هنگفت، مجموعه‌ای از گزارش‌های کاربردی همراه با ارائه گزاره‌های سیاستی و اجرایی برای برنامه‌ریزی مناسب در پیاده‌روی اربعین تولید خواهد شد.

- نیاز جدی و مهم اربعین دانشگاهیان، آگاهی‌بخشی و آموزش دانشجویان و اساتید زائر است. بنابراین آگاهی‌بخشی در مورد ابعاد معرفتی و اجتماعی اربعین و نسبت آن با هویت فرهنگی و تاریخی شیعیان عراق، از طریق انواع محتواهای فرهنگی مکتوب یا چندرسانه‌ای در قالب فیلم، پادکست، اینفوگرافی و مانند آن پیشنهاد مهم این پژوهش است. علاوه بر این، آموزش دانشجویان در زمینه ملاحظات و موارد و نکاتی که باید از لحظه اعزام و حرکت به سوی عراق تا تمام مدتی که در طول مسیر پیاده‌روی هستند و پس از آن، به سوی کشور باز می‌گردند، رعایت کنند نیز پیشنهاد کاربردی دیگر این پژوهش در راستای ارتقای کیفی مشارکت دانشگاهیان در پیاده‌روی اربعین است.

- پیشنهاد سیاستی مهم دیگر که مرتبط با ظرفیت‌های دانشگاهی است، توجه هرچه بیشتر

علمی مرتبط با حوزه اربعین نیز می‌تواند به‌عنوان پیشنهادی عملی و ویژه متناسب با ظرفیت‌های دانشگاه و دانشگاهیان اجرایی شود. در این مورد باید توجه داشت که پرداختن علمی و دقیق به موضوع اربعین باید فارغ از ابعاد عاطفی و جهت‌گیری‌های ترویجی نسبت به آن انجام شود تا بتواند به‌خوبی نتایجی معتبر برای شناخت دقیق مسائل و آسیب‌های احتمالی مرتبط با آن برای کمک به سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی را در پی داشته باشد. در این‌جا نیز محور اجرای پیشنهاد یادشده بر عهده معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

- یکی از راه‌های مناسب برای اجرایی کردن پیشنهاد بالا، توجه به تعاملات علمی بین دانشگاه‌های ایران و عراق با استفاده از فرصت اربعین است. پیاده‌روی اربعین که بیش از هر زمان دیگری دو ملت ایران و عراق در ارتباط و تعامل نزدیک و متقابل قرار می‌گیرند، فرصتی مناسب است تا هم برای حضور و اسکان دانشجویان و اساتید زائر اربعین در دانشگاه‌های عراقی و هم برای گفت‌وگو و تبادل علمی و همچنین انجام پژوهش‌های مشترک حول محور مسائل و موضوعات مرتبط با پیاده‌روی اربعین از این «دیپلماسی علمی» استفاده شود.

- همچنین پیشنهاد می‌شود که ستاد اربعین و مؤسسات رسمی فعال در برنامه‌ریزی اربعین با شناخت هرچه دقیق‌تر مبتنی بر تخصص و توانایی افراد و انطباق با نیازهای موجود زمینه استفاده از ظرفیت‌های متخصصان به‌ویژه دانشگاهیان، اساتید و دانشجویان را در موضوعاتی که نیازمند ظرفیت دانشی، فکری و تخصصی است فراهم آورد. حوزه خدمات پزشکی و سلامت، مشاوره‌های راهبردی برنامه‌ریزی، برنامه‌ریزی فرهنگی در اربعین، آسیب‌شناسی وضعیت موجود در اربعین از منظر

به ظرفیت‌های علمی دانشگاه‌ها برای تولید دانش علمی اصیل در حوزه اربعین است. چرا که در حال حاضر، حوزه پژوهش‌های اربعینی از ضعف نسبی نظری و روش‌شناختی رنج می‌برد. اما با رویکرد دانشگاهی به پژوهش‌های اربعینی امکان تولید دانش علمی معتبرتر و قابل انتشار در سطوح بین‌المللی نیز بیشتر خواهد شد. پیشنهادی عملی در عین‌بخشی به این سیاست در حمایت از انتخاب موضوعات پژوهشی اساتید و پژوهشگران دانشگاه و مراکز آموزشی و پژوهشی و همچنین عناوین پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی در حوزه مسائل مرتبط با پیاده‌روی اربعین است. این کار البته باید با ظرافت و بدون ایجاد امتیازات خاص صورت گیرد که موجب طمع و ایجاد تمایل کاذب در افرادی که علاقه ذاتی‌شان پژوهش در این حوزه نیست، نشود. در واقع این حمایت و تشویق تنها با هدف حفظ و استمرار انگیزه پژوهشگران حوزه دین و مناسک برای باقی‌ماندن در این حوزه مطالعاتی، رفع دغدغه‌های آن‌ها و تشویق آن‌ها به تعمیق مطالعه در این حوزه خواهد بود. درغیراین‌صورت موجب ایجاد میل افراطی و کاذب در کشیده‌شدن بخش زیادی از پژوهش‌های موجود به این حوزه، از سوی پژوهشگران کم‌دانش و بدون توانمندی به موضوعات پژوهش اجتماعی دین و زیارت خواهد شد؛ امری که نتیجه آن جز تولید گزارش‌های پژوهشی ضعیف و غیرمعتبر و اتلاف منابع مالی نخواهد بود. ایفای نقش اصلی در اجرای این پیشنهاد از سوی معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری متضمن کاهش چنین ضعف‌هایی در پژوهش‌های اربعینی خواهد بود.

- در کنار پیشنهاد بالا، توجه به برگزاری رویدادهای علمی همچون نشست‌ها، همایش‌ها و هم‌اندیشی‌های

فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم و همچنین کمیته فرهنگی ستاد اربعین انجام گیرد تا تفاوت حاصل از ایجاد این رویه‌های سیاستی بررسی شود.

نکته پایانی در نتیجه‌گیری نهایی این است که موافق با مطالعات حکمرانی آموزش عالی، یکی از معیارهای حکمرانی مطلوب در این زمینه، مشارکت ذی‌نفعان آموزش عالی و ایجاد بسترهای قانونی برای این امر، مشارکت نهادهای رسمی حوزه آموزش عالی و توجه به منافع فراسازمانی، است (فطانت‌فرد حقیقی، زین‌آبادی، آراسته و نوه ابراهیم، ۱۴۰۰). در واقع حکمرانی مشارکتی یکی از محورهای معیارهای اصلی حکمرانی مطلوب بر مبنای کنشگری همه ذی‌نفعان دانشگاه، اعم از کارکنان، دانشجویان و اعضای هیئت علمی است (کیخا و توفیقی، ۱۴۰۰).

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمامی اصول اخلاقی در پژوهش این مقاله رعایت شده‌اند.

حامی مالی

این مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان به یک اندازه در نگارش مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

اجتماعی و شناسایی ابعاد و گونه‌های مختلف مشارکت در اربعین با کمک پژوهش‌های اجتماعی، از جمله حوزه‌های تخصصی هستند که ستاد اربعین می‌تواند، با همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و با استفاده از ظرفیت متخصصان دانشگاهی و دانشجویان آن‌ها را بهتر مدیریت و در مسیر کارایی بهتر خدمات‌رسانی به زائران مدیریت کند.

پیشنهاد سیاستی آخر، توجه بیشتر به ظرفیت مردمی مستقل و خود دانشگاهیان در برنامه‌ریزی‌ها است. این پیشنهاد برآمده از یافته‌های بخش دانشجویی و اساتید بر این تأکید دارد که نقش دانشجویان و اساتید و نگاه و اشراف آن‌ها به نیازها و انتظاراتشان از آنچه در سفر اربعین مدنظر دارند، بسیار مهم است. دانشجویان و خلاقیت، انرژی و توان فکری آن‌ها برای برنامه‌ریزی اربعینی دانشگاه در کنار تدبیر و تجربه و دانش اساتید می‌تواند دانشگاه را در جهت برنامه‌ریزی بهتر مبتنی بر نیازسنجی و پژوهش و تفکر علمی یاری دهد. بر این اساس، لازم است زیرمجموعه‌های ذی‌ربط در سامان‌دهی فعالیت‌های اربعینی در دانشگاه‌ها از جمله معاونت دانشجویی و به‌طور کل، مدیریت کلان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، به فکر، نظر و نقادی دانشجویان و اساتید به‌ویژه پژوهشگران حوزه اربعین در دانشگاه‌ها نقش اساسی و محوری دهند تا برنامه‌ها هر چه بیشتر با در نظر گرفتن واقعیت‌های موجود و نگاه فعلی دانشجویان و اساتید به مقولات و موضوعات مذهبی و آیینی، از جمله در مورد اربعین، طراحی و اجرا شود.

تمامی پیشنهادهای سیاستی و راهبردی بالا، در سطح نخست باید از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با همکاری دفتر نمایندگی رهبری اتخاذ شود. در عین حال، ارزیابی اثربخشی و تأثیرات پیرامونی آن، می‌تواند به‌طور مستمر از سوی معاونت

منابع

منابع فارسی

رضایی، م. (۱۳۹۶). بررسی ابعاد جامعه‌شناختی مراسم اربعین حسینی و نقش آن در تحکیم پایه‌های عقیدتی تشیع. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نراق.

رضوی‌زاده، ن. (۱۳۹۶). ادراک و تجربه زیسته زائران پیاده‌ای ایرانی در عراق (مورد مطالعه: پیاده‌روی اربعین آذر ۱۳۹۳ - عراق). فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۶، شماره ۴.

رضائی تمیجانی، ص. (۱۳۹۹). گونه‌ها و ساحت‌های مشارکت جمعی در پیاده‌روی اربعین. فصلنامه تحقیقات فرهنگ ایران، ۱۱۷-۱۴۳.

زنگنه، م. (۱۳۹۸). بررسی کارکردهای اجتماعی پیاده‌روی اربعین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گلستان.

طالبی، ح. (۱۳۹۹). پیاده‌روی اربعین به‌مثابه یک رسانه از دیدگاه متخصصان ارتباطات. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

عظیمی هاشمی، م.، شریعتی مزینانی، س. و اعظم کاری، ف. (۱۳۹۱). مؤلفه‌های اجتماعی فرهنگی شهر زیارتی پایدار؛ مورد مطالعه: شهر مشهد. مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره ۳، شماره ۳ و ۴.

فرخی، م. و انگوتی، ز. (۱۳۹۸). دلایل حضور و مشارکت زنان ایرانی در پیاده‌روی اربعین. نشریه مطالعات راهبردی بسیج، دوره ۲۲، شماره ۸۵.

فرهادی محلی، م. (۱۳۹۷). پدیدارشناسی تجربه پیاده‌روی اربعین (مورد مطالعه: کاروان ایرانی زیارتی کربلا). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.

فطانت فرد حقیقی، میلاد؛ زین آبادی، حسن رضاه آراسته، حمیدرضا؛ نوه ابراهیم، عبدالرحیم (۱۴۰۰). طراحی الگوی حکمرانی مطلوب در نظام آموزش عالی، فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۱۱، شماره ۳۸.

فولادی، م. و نوروزی، م. (۱۳۹۴). جایگاه زیارت در آیین کاتولیک و مذهب شیعه، بررسی و مقایسه. فصلنامه معرفت ادیان، شماره ۲۵، ۷-۳۵.

کیخا، احمد؛ توفیقی، جعفر (۱۴۰۰). تاکسونومی ذی‌نفعان و نقش آن‌ها در حکمرانی دانشگاه، فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۱۱، شماره ۳۹.

مظاهری، م. (۱۳۹۷). پیاده‌روی اربعین؛ تأملات جامعه‌شناختی (مجموعه مقالات گروهی از نویسندگان). اصفهان: آرما.

اصفهانیان، س.، خادمی، م. و نیکویان، آ. (۱۳۹۵). والله متم نوره؛ کاوشی در ابعاد الهی، تمدنی و مهدوی حرکت عظیم اربعین حسینی (۳جلد). قم: کتاب جمکران.

بدر، م. (۱۳۹۷). فهم تجربه زیسته زائران در پیاده‌روی اربعین سال ۱۳۹۵ (بسترها و زمینه‌های شکل‌گیری ابر رویداد اربعین). نشریه باغ نظر، دوره ۱۵، شماره ۶۸.

پویافر، م. (۱۳۹۷). پدیدارشناسی تجربه زیارت درمیان زائران حرم رضوی. مدیریت پژوهش و برنامه‌ریزی آستان قدس رضوی، طرح پژوهشی.

پویافر، م. (۱۳۹۷). سنخ‌شناسی زائران اربعین؛ پیمایشی در گونه‌شناسی تجربه زیارت در آیین پیاده‌روی اربعین. طرح پژوهشی.

پویافر، م. (۱۳۹۹). ارزیابی دیدگاه زائران پیاده‌روی اربعین درمورد مراسم سال ۱۳۹۹. انجمن علمی بین‌المللی مطالعات اربعین، کارگروه پیمایش‌ها و مطالعات تجربی (مردادماه)، طرح پژوهشی.

پویافر، م. (۱۳۹۹). ارزیابی دیدگاه زائران پیاده‌روی اربعین درمورد مراسم سال ۱۳۹۹ (موج دوم). انجمن علمی بین‌المللی مطالعات اربعین، کارگروه پیمایش‌ها و مطالعات تجربی (مهرماه)، طرح پژوهشی.

پویافر، م. (۱۴۰۰). آیین نیکی؛ مطالعه جامعه‌شناختی خیر دینی در آیین پیاده‌روی اربعین. اصفهان: آرما.

پویافر، م. و رضایی، م. (۱۴۰۰). زیارت‌های پیاده در جهان معاصر؛ نگاهی جامعه‌شناختی. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

تاج‌بخش، غ. (۱۳۹۲). پیاده‌روی اربعین و ابعاد تربیتی آن. مجله بصیرت و تربیت اسلامی، ۴۱-۶۲.

تاج‌بخش، غ. (۱۳۹۹). پیاده‌روی اربعین و معنایابی کنش زیارت زائران جوان. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۴۵-۱۶۸.

جیمز، و. (۱۳۹۳). درباره تجربه دینی، گزیده مایکل پترسون و دیگران، ترجمه مالک حسینی. تهران: هرمس.

ذکایی، م. و اسلامی، ر. (۱۳۹۹). بازنمایی رسانه‌ای مناسک زیارت اربعین در ایران؛ سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱-۳۶.

References

- Azimi Hashemi, M., Shariati Mezinani, S., and Azam Kari, F. (1391). Socio-cultural components of a sustainable pilgrimage city; Case study: Mashhad city. Iranian Journal of Social Studies, 6th period, numbers 3 and 4.
- Bad, M. (1397). Understanding the lived experience of the pilgrims during the Arbaeen walk in 2015 (the platforms and contexts of the formation of the super event of Arbaeen). Bagh Nazar Magazine, Volume 15, Number 68.
- Esfahanian, S., Khademi, M. and Nikoian, A. (1395). By God, Matam Noorah; An exploration of the divine, civilizational and Mahdavi dimensions of the great Arbaeen Hosseini movement (3 volumes). Qom: Jamkaran book.
- Farhadi Mohali, M. (1397). Phenomenology of Arbaeen walking experience (case study: Iranian pilgrimage caravan of Karbala). Master's thesis, Gilan University.
- Farrokhi, M., and Anguti, Z. (2018). The reasons for the presence and participation of Iranian women in the Arbaeen procession. Basij Strategic Studies Journal, Volume 22, Number 85.
- Fatant Ferd Haghighi, Milad; Zain Abadi, Hassan Reza; Arašteh, Hamidreza; Ibrahim's grandson, Abdul Rahim (1400). Designing the optimal governance model in the higher education system, scientific quarterly of strategic studies of public policy, volume 11, number 38.
- Fuladi, M., and Nowrozi, M. (1394). The place of pilgrimage in Catholicism and Shia religion, review and comparison. Marafet Adyan Quarterly, No. 25, 7-35.
- James, and (1393). About religious experience, selected by Michael Patterson and others, translated by Malik Hosseini. Tehran: Hermes.
- Kikha, Ahmed; Tawfighi, Jafar (1400). Taxonomy of stakeholders and their role in university governance, scientific quarterly of strategic studies of public policy, volume 11, number 39.
- Mazaheri, M. (1397). Arbaeen walk; Sociological Reflections (a collection of essays by a group of authors). Isfahan: Arma.
- Poyafar, M. (1397). Genealogy of Arbaeen pilgrims; A survey on the typology of pilgrimage experience in Arbaeen walking ritual. Research Project.
- Poyafar, M. (1397). Phenomenology of Pilgrimage Experience among Pilgrims of Razavi Shrine. Research management and planning of Aştan Quds Razavi, research project.
- Poyafar, M. (1399). Evaluation of the opinion of Arbaeinder walking pilgrims regarding the ceremony of 2019 (second wave). International Scientific Association of Arbaeen Studies, Surveys and Experimental Studies Working Group (October), research plan.
- Poyafar, M. (1400). Goodness ritual; Sociological study of religious goodness in Arbaeen walking ritual. Isfahan: Arma.
- Poyafar, M. (2019). Evaluation of Arbaeen walking pilgrims' opinion about the ceremony of 2019. International Scientific Association of Arbaeen Studies, Surveys and Experimental Studies Working Group (August), research plan.
- Poyafar, M., and Rezaei, M. (1400). Pedestrian pilgrimages in the contemporary world; Sociological view. Tehran: Imam Sadiq University (AS).
- Ramezani Tamijani, p. (1399). Types and areas of collective participation in the Arbaeen walk. Iranian Culture Research Quarterly, 117-143.

- Razavizadeh, N. (1396). Perception and lived experience of Iranian pedestrian pilgrims in Iraq (case study: Arbaeen pilgrimage in Azar 1393 - Iraq). *Quarterly Journal of Social Studies and Research in Iran*, Volume 6, Number 4.
- Rezaei, M. (1396). Investigating the sociological dimensions of Hosseini's Arbaeen ceremony and its role in consolidating the religious foundations of Shiism. Master's thesis, Islamic Azad University, Naraq branch.
- Tajbakhsh, G. (1392). Arbaeen walk and its educational dimensions. *Islamic insight and education magazine*, 41-62.
- Tajbakhsh, G. (1399). Arbaeen walk and understanding the meaning of pilgrimage of young pilgrims. *Iranian Cultural Research Quarterly*, 168-145.
- Talebi, H. (1399). Arbaeen walk as a media from the point of view of communication specialists. Master's thesis, Allameh Tabataba'i University.
- Zakai, M., and Eslami, R. (2019). Media representation of Arbaeen pilgrimage rituals in Iran; 1392 to 1396. *Iranian Cultural Research Quarterly*, 1-36.
- Zanganeh, M. (2018). Investigating the social functions of Arbaeen walking. Master's thesis, Golestan University.
- Christiana, f., Dekeyser, e., & Knox, D. (2016). To Karbala: Surveying Religious Shia from Iran and Iraq. MIT Political Science Department Research Paper.
- Eslami, M., Bazrafshan, M., & Swdaghat, M. (2021). Shia Geopolitics or religious Tourism? Political Convergence of Iran and Iraq in the light of Arbaeen Pilgrimage. part of the *Studies in Iranian politics book series*.
- Husein, M. (2018). A phenomenological study of Arbaeen foot pilgrimage in Iraq. *Tourism Management Perspectives*, 9-19.
- Lami, F., Barr, K., & Nasour, M. (2021). Real-Time Surveillance of Infectious Diseases, Injuries, and Chronic Conditions During the 2018 Iraq Arba'een Mass Gathering. *Health Security*, 280-287.
- Nikjoo, A., Sharifi-tehrani, M., Karoubi, M., & Siyamiyan, A. (2020). From Attachment to a Sacred Figure to Loyalty to a Sacred Route: The Walking Pilgrimage of Arbaeen. *Religions*.
- Rahimi, M. (2019). Reframing Arbaeen Pilgrimage in Western Media through a Cultural Translation: A Framing Analysis. *Society and Culture in the Muslim World*.